

**YANGI O'ZBEKISTONDA O'ZBEK ADABIY TILINING
RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: MUAMMOLAR, YECHIMLAR,
TAVSIYALAR**

Abdumalikova Rohatoy Abdug'offor qizi

Qoqond University Andijon filiali filologiya tillar o'qitish ingliz tili
yo'nalishi talabasi.

rohatoyabdumalikoval@gmail.com

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada Yangi O'zbekistonda o'zbek adabiy tilining rivojlanish tendensiyalari, mavjud muammolar hamda ularni bartaraf etish yo'llari tahlil qilinadi. Adabiy tilning zamonaviy bosqichida jamiyat taraqqiyoti, globallashuv va axborot texnologiyalarining ta'siri alohida e'tibor markazida turadi. Shu jarayonda milliy o'zlikni saqlash, tilning uslubiy imkoniyatlarini kengaytirish va uni ilm-fan, ta'lim hamda ommaviy axborot vositalarida samarali qo'llash masalalari muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada adabiy til taraqqiyotidagi dolzarb muammolar aniqlanib, ularni hal qilishga doir amaliy tavsiyalar ilgari suriladi.

KALIT SO'ZLAR: o'zbek adabiy tili, rivojlanish tendensiyalari, muammolar, yechimlar.

ABSTRACT: This article analyzes the development trends of the Uzbek literary language in New Uzbekistan, the existing problems, and possible solutions. In particular, the study focuses on modern approaches in philological education, the social significance of the mother tongue in the context of globalization, and the role of digital technologies in the development of the literary language. As solutions, the article proposes improving language policy, applying innovative methods in education, and strengthening the international status of the Uzbek language.

KEYWORDS: Uzbek literary language, development trends, problems, solutions, globalization.

O'zbek adabiy tili xalqimizning ma'naviy merosi va milliy o'zligini ifodalovchi eng muhim qadriyat hisoblanadi. Mustaqillik yillaridan boshlab til masalasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilib kelinmoqda. Bugungi globallashuv davrida, axborot texnologiyalari tez sur'atlar bilan rivojlanayotgan bir sharoitda adabiy tilning imkoniyatlarini kengaytirish, uning xalqaro miqyosdagi nufuzini oshirish va ta'lim jarayonida samarali qo'llash dolzarb vazifalardan biridir. Mamlakatimizda olib borilayotgan islohotlar, xususan, "Yangi O'zbekiston" konsepsiyasi asosida milliy qadriyatlarga e'tiborni kuchaytirish, ta'lim-tarbiyada yangicha yondashuvlarni joriy etish ham o'zbek adabiy tilining taraqqiyoti uchun muhim imkoniyatlar yaratmoqda. Shu bilan birga, tilimiz rivojida qator muammolar ham mavjud: ilmiy atamalarni yagona me'yorga solish, internet makonida adabiy til me'yorlarini mustahkamlash, yoshlar nutq madaniyatini yuksaltirish kabi masalalar dolzarb bo'lib qolmoqda.

So'nggi yillarda ta'lim tizimida sun'iy intellekt texnologiyalaridan keng foydalanilmoqda. Xususan, filologik ta'limda elektron lug'atlar, avtomatik tarjima dasturlari, matnni tahlil qiluvchi va tuzatish imkoniyatiga ega bo'lgan platformalar, ovozdan matnga aylantiruvchi vositalar o'quv jarayonini yengillashtirmoqda. Bular o'quvchilarning chet tilini o'zlashtirishiga, matn ustida ishlash malakalarini oshirishiga yordam beradi.

Shu bilan birga, sun'iy intellektning ayrim salbiy jihatlari ham mavjud: masalan, u adabiy til me'yorlarini to'liq aks ettira olmaydi, ba'zan tarjimada semantik buzilishlarga yo'l qo'yadi. Bundan tashqari, texnologiyaga ortiqcha suyanish o'quvchilarda mustaqil fikrlash va tahliliy yondashuvni susaytirishi mumkin.

Yechim sifatida quyidagilar muhim hisoblanadi:

Sun'iy intellektdan qo'shimcha yordamchi vosita sifatida foydalanish, mutaxassislar nazoratini kuchaytirish.

O'qituvchilarni texnologik ko'nikmalarga muntazam tayyorlash.

Milliy til me'yorlari asosida maxsus elektron platformalar yaratish.

Natijada, sun'iy intellekt filologik ta'limda imkoniyatlar doirasini kengaytiruvchi kuchli vositaga aylanishi mumkin.

Yangi O'zbekiston davrida o'zbek adabiy tilining mavqeini yuksaltirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilanmoqda. "Davlat tili to'g'risida"gi qonun doimiy ravishda takomillashtirilmoqda, davlat boshqaruvida, rasmiy hujjatlar yuritishda, ilm-fan va ta'lim sohasida o'zbek tilining imkoniyatlarini kengaytirishga katta e'tibor qaratilmoqda.

Adabiyot sohasida esa zamonaviy mualliflarning yangi asarlari chop etilmoqda, ularning xorijiy tillarga tarjima qilinishi jahon adabiy maydonida O'zbekistonning nufuzini oshirmoqda. Shuningdek, yosh ijodkorlarning qo'llab-quvvatlanishi, adabiy tanlov va festival-larning tashkil etilishi adabiy jarayonni yanada jonlantirmoqda.

Til taraqqiyotida mavjud muammolardan biri so'zlashuv nutqida adabiy til me'yorlariga rioya qilmaslik, aralash tillardan foydalanishdir. Bu masalani hal qilish uchun keng targ'ibot ishlari, media vositalarida adabiy tilni targ'ib etuvchi ko'rsatuvlar va loyihalar tashkil etilmoqda.

Globallashuv davrida ko'plab tillar o'z mavqeini yo'qotib borayotgan bir paytda, o'zbek tili va adabiyotining ijtimoiy ahamiyati yanada ortib bormoqda. Ona tili nafaqat aloqa vositasi, balki milliy o'zlik va madaniy merosni saqlovchi kuchli poydevor hisoblanadi.

Adabiyot esa yosh avlodda milliy g'urur, ma'naviy yetuklik va insoniy qadriyatlarni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Bugungi globallashuv davrida o'zbek adabiy tilining taraqqiyotini ta'minlashda bir qator omillar muhim ahamiyat kasb etmoqda. Avvalo, yoshlarning nutq madaniyatini shakllantirish masalasi dolzarb bo'lib qolmoqda. Ijtimoiy tarmoqlarda qisqartirilgan yozuvlardan foydalanish, aralash tillarda gapirish, begona so'zlarni adabiy nutqqa kiritish holatlari til madaniyatini pasaytiruvchi omillardan biridir. Shu sababli ta'lim muassasalarida nutq madaniyati bo'yicha alohida mashg'ulotlar tashkil etish, ommaviy axborot vositalarida adabiy tilning go'zal namunalarini targ'ib qilish zarurdir.

Shuningdek, til taraqqiyotida terminologiya masalasi ham alohida e'tiborga loyiq. Fan va texnika taraqqiyoti bilan bog'liq yangi tushunchalar ko'plab sohalarda qo'llanilmoqda, ammo ularning bir xil qoida asosida ishlatilishi hali to'liq yo'lga qo'yilmagan. Shu bois yagona terminologik baza yaratish va uni ilmiy asosda muntazam yangilab borish o'zbek adabiy tilining barqaror rivojiga xizmat qiladi.

Til siyosatining huquqiy asoslari ham masalaning muhim tomonlaridan biridir. Davlat tilining hujjatlar yuritish, ta'lim, ilm-fan va madaniyat sohalarida to'laqonli amal qilishi til mavqeini oshiradi. Shuningdek, xorijiy tajribani o'rganish va milliy sharoitga moslashtirish ham foydali natijalar beradi. Masalan, Turkiya, Fransiya yoki Koreya davlatlarida milliy tilni saqlash va rivojlantirish bo'yicha qo'llanilgan samarali usullar O'zbekiston uchun ham muhim tajriba bo'lishi mumkin.

Ona tili va adabiyot fanining ta'lim tizimidagi o'rni alohida ta'kidga loyiq. Maktabdan boshlab oliy ta'limgacha bo'lgan barcha bosqichlarda o'zbek tili va adabiyoti chuqur o'qitilishi, zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etilishi zarur. Bu nafaqat yoshlarning bilim darajasini oshiradi,

balki ularning ma'naviy dunyosini boyitadi, milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalaydi.

Raqamli texnologiyalar taraqqiyoti esa tilni rivojlantirish bilan bir qatorda yangi muammolarni ham keltirib chiqarmoqda. Internetda keng tarqalgan sleng va qisqartmalar ko'pincha adabiy til qoidalariga zid keladi. Shu sababli raqamli maydonda ham adabiy til me'yorlarini mustahkamlash, maxsus onlayn platformalar orqali tilni to'g'ri o'rgatish dolzarb hisoblanadi.

Umuman olganda, o'zbek adabiy tilining rivoji davlat siyosati, ta'lim tizimi, raqamli texnologiyalar va jamiyatning umumiy madaniy saviyasiga bevosita bog'liqdir. Tilimizning istiqboli uni sevish, to'g'ri qo'llash va kelajak avlodlarga asrab yetkazishimizga chambarchas aloqador.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining "Davlat tili to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 1989.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbek tilini rivojlantirish va til siyosatini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. – Toshkent, 2019.
3. Karimov I. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
4. Rasulov I., Jo'rayev N. O'zbek adabiy tili tarixi. – Toshkent: Fan, 2010. 5. Jo'rayev N. O'zbek tili taraqqiyotida adabiy norma masalalari. – Toshkent: O'zMU, 2015.
6. Mamajonov A., Rahmatullayev Sh. O'zbek tilining nazariy grammatikasi. – Toshkent: Fan, 2006

7. Sodiqov Q. Til va jamiyat: sotsiologik yondashuv. – Toshkent: Ma’rifat, 2018.

8. Abdullayeva M. “Nutq madaniyati va ijtimoiy tarmoqlar: muammolar va yechimlar.” // O‘zbek tili va adabiyoti, 2022, №4.

9. Jo‘rayev N. “O‘zbek adabiy tilida zamonaviy terminologiya muammolari.” // Filologiya masalalari jurnali, 2021, №2.

10. To‘xtasinov B. “Davlat tilining jamiyat hayotidagi o‘rni.” // Til va adabiyot ta’limi, 2020, №3.

